

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**TAŞERON İŞÇİ OLMAK***Tufan SERTLEK**

Sağlık alanındaki güvencesiz çalıştırmanın nasıl bir virüs gibi yayıldığını artık daha net görebiliyoruz. Giderek yaygınlaşan özel sağlık hizmetlerinin yanı sıra artık özel bir işletme gibi çalışma konusunda son vuruca adımı atmaya hazırlanan kamu sağlık kurumlarında da güvencesiz çalıştırma temel çalışma biçimi haline geliyor.

Biz bu yazımızda "güvencesizliğin soğuk nefesini" işyerinden yataktaki uykusuna kadar attığı her adımda duyan "geçiciler"den, taşeron şirketlere bağlı olarak çalıştırılan sağlık çalışanlarından söz edeceğiz.

Kimliksizlik

Evet, onların adı çoğu yerde "geçici"dir, kimi zaman "şirket elemanı", kimi zaman "taşeron işçisi"dir. Asla sağlık emekçisi muamelesi görmezler. Oysa yaptıkları iş sağlık hizmetinin ayrılmaz parçası olan temizlik işi, destek hizmet sağlayan tıbbi sekreterlik, otomasyon ve doğrudan yardımcı sağlık hizmeti olarak hastabakıcı, laborant, radyoloji teknisyenliğidir. Hemşirelik henüz yaygınlaşmamış gibi görülmekle beraber hiç de azımsanmayacak sayıda hemşire özellikle büyük kentlerde taşeron firmalar eliyle çalıştırılmaktadır.

Yanık ünitesinde çalışan bir işçi 12 yılı aşkın bir süredir yara temizleme, pansuman işlerini hekim ve hemşirenin yanında ekibin bir parçası olarak yaptığını ama bir türlü "geçici" olmaktan kurtulamadığından bahsediyor. Oysa 12 yıldır aynı hastanede çalışıyor ama bir türlü "geçici" olmaktan kurtulamıyor. 12 yılda

onlarca hekim, hemşire gelip gidiyor ama "geçici" olan o oluyor.

"Ben kimim?" diye soruyor doğal olarak. "Benim bu hastanedeki rolüm ne?" Yaptığı iş hekimin, hemşirenin yaptığı işin ayrılmaz bir parçası. O olmadan hekimin yaptığı müdahalenin sonuçlanması mümkün değil ama o "yok sayılıyor", o bir türlü ekibin bir parçası olamıyor. Çünkü hastanenin çalışanı değil, çünkü ihale ile bir çeşit "köle pazarı"ndan satın alınmış, hep misafir, hep "geçici" ama hiç işin sahibi ve "asıl" olamıyor.

Yasal haklar

Peki bu kadar yıl çalışıp da emekli olabilirler mi? Onlar kim ki emekli olma hakkına sahip olabilsinler. Bir hastanede babası emekli olurken yerine temizlik işine oğlunu bırakmış. "Babam" diyor, "son 9 yılını bu hastanede çalışarak geçirdi ve önceki çalışmalarıyla beraber emekliliği hak ettiği için emekli oldu."

"Emekli parası" demiş babası taşeron firmaya "Ne parası?" demiş taşeron. "Sen yıllık ihalelerle çalışıyorsun, kıdemin birikmiyor." "Doğru" demiş babası ama yine de hastaneden bir yetkiliye sorayım demeyi akıl etmiş. "Taşeron haklı" demiş yetkili "geçiciler yasalardan faydalanamaz." Yine "Doğru" demiş babası "Ben geçiciyim, yasalar kadrolular içindir." Boynunu bükmüş gitmiş yani.

Bir de böyle bir şey vardır taşeron işçilerle ilgili. Şehir efsanesi gibi dilden dile dolaşır. "Geçiciler yasalardan faydalanamaz." Çünkü onlar "köle" gibidirler. Tıpkı gemilerle Afrika'dan getirilip liman şehirlerinde pazara çıkartılan gerçek köleler gibidir. Topluca alınır satılırlar ve sadece kendilerine verilen işleri yapmakla yükümlüdürler. Bu işleri yaparlarken ne hakları vardır ne de hukukları.

*DİSK/Devrimci Sağlık İşçileri Sendikası Genel Sekreteri

Emekli olamazlar da peki yıllık izin kullanabilirler mi? Biz hiç kullanamayanını gördük. Gerekçe hazır: Her yıl ihale yenilendiğinden giriş çıkış yapılıyor ve dolayısıyla yıllık izin hak edilmiyor. 8 yıl, 10 yıl, 15 yıl çalışan işçiler var böyle. Ama işveren işçinin çalışması için bir süre dinlenmesi gerektiğini iyi biliyor. Bunun için bütün işçilere yılda bir hafta fiilen izin veriyor. Peki sonra ne yapıyor bu bir haftayı? Hafta tatili günlerinde tek tek çalıştırarak geri alıyor. Yıllık izinleri yasal sürelerle kullanmak büyük lüks. Standart 2 hafta yıllık izin. 3 yıl çalışsan da 15 yıl çalışsan da fark etmez! Haftalık mesai saatlerine uyum, fazla mesai ücreti gibi konular zaten kimsenin aklına bile gelmeyen konular.

Anlaşılabacağı üzere taşeron işçilerin en temel meselesi onların da T.C. vatandaşı bir işçi olarak ilgili iş kanunu, tüzük, yönetmelik vb. düzenlemelere tabi olarak çalıştırılmasıdır. Bu yasa metinlerinin ne kadar işçi haklarını gözettiği vs. ayrı bir konudur ama en azından taşeron işçiler yasalar önünde diğer işçilerle birlikte eşit olduğunu bilmek istiyorlar.

Güvencesiz Gelecek ya da Geleceksizlik

"Bu düşünceyle yaşamak bana acı veriyor" diyor 36 yaşında 2 çocuk babası bir taşeron sağlık işçisi. Babasının geliri aileyi geçindirmeye yetmediği için küçük yaştan beri çalışmak zorunda kalmış. İyi kötü bir mesleği olduğu halde işsizlikten hastabakıcı olarak girmiş hastaneye. "Hep" diyor, "Çocukların geleceğini hazırlamayı bilen ve onlara iyi bir gelecek sunan babayı düşünmüştüm" Oysa şimdi kendisi bir gelecek korkusu içinde. Yaşı daha 36 ve büyüğü 4,5 yaşında olan iki çocuk sahibi. Sırtındaki bu yükte daha nereye kadar gidebileceği endişesi ağır geliyor ona.

Sendikaya üyelik konusunda konuşmaya gittiğimiz daha yaşlıca bir işçi, öğle tatilinde bahçede bir arada duran sarı gömleklilik kalabalık bir işçi topluluğunu işaret ediyor "Aha şunlar var ya" diyor, "bunların hiçbiri yarın ne olacağını düşünmüyor. Onlar için yarın diye bir şey yok. Böyle gelip gidiyoruz işte." "Şimdi" diyor, "taşeron birini işaret etse, 'sen yarın gelme' dese, adamın işi bitmiştir."

Evet taşeron işçisinin işten çıkarılma kodu budur: "Yarın gelme". Bu kadar, ne "neden" diyebilirsin ne de "buna hakkın yok." Böyle hangi gelecek planlanabilir? Yanlış anlamayın asgari ücretle bile gelecek planlanabilir bu ülkede. Yıllardır televizyon ve gazetelerin haber komedisidir ya... En hesaplı bütçe memur bütçesidir diye... Yapılabilir yani... Ah bir de işi garanti olsa! Her yıl sonunda, ya da üç ayda, altı ayda bir "ihale ne olacak?" derdine düşmese...

"Çocuklarının geleceğini garanti altına almak" diye bir söylemleri yoktur taşeron işçisinin. Malum parasız olmuyor bu işler, para dediğin ise çalışmaktır. 30 yaşlarındaki genç bir kadın amcasından bahsediyor; "Şeker fabrikasında işçiydi, askerden gelmiş orada

başlamış ve 30 seneye yakın çalışıp emekli olmuş." Anlatırken bile anlamakta güçlük çektiği belli her halinden. "Nasıl oluyor bu?" diye soruyor. "Çalışırken zaten ev almışlardı, emekli parasıyla da bir araba aldılar, kalanı da torunlarının okul parası diye ayırdı."

Bir işyerinde 30 yıl çalışmak... Bu taşeron işçisi için güzel bir hayaldir. Mesele bir işyerinde uzun süre çalışmak değildir aslında. Taşerondan çalışıp da 10 yıl çalışan da vardır. Ama (benim bir kusurum olmazsa) 10 yıl bu hastaneye hizmet ederim, ekmeğimi buradan kazanırım demenin rahatı ve keyfi başkadır. Her sabah ekmeğin parasını kazandığı bir kapıya gelmenin güvenini yaşamak ister taşeron işçisi. Oysa taşeron işçisi için iş güvencesi şirketin iki dudağının arasında olan pamuk ipliğine bağlıdır.

"Taşerondan çalışınca böyle oluyor." diyor işçiliğe yeni başlamış biri... Daha işe başladığı ilk gün tanık olduğu olayı anlatıyor. O gün ihale yapılıyor ve başka bir firma ihaleyi kazanıyor. Yeni gelen firma kendisiyle beraber 35 işçi getirmek istiyor. Yerine yıllardır o hastanede çalışan 35 işçi kapı önüne konuyor. Bu işçi sayısı 100 de olabilir 500 de... Bu kadar basit... Sizin yaptığınız işle, çalışkanlığınızla, tembelliğinizle ilgili bir konu değil bu. Mevzuat böyle..!

Buharlaşan emek

Memleketin en gözde Tıp Fakültelerinden biri... Radyolojide röntgen teknisyeni bizim taşeron işçi. İlk tanışmalarımızdan birinde, "Benim dozimetrem yok." diyor. Bunu taşeron şefine söylemiş "Burada dozimetresiz çalışılmaz" diye. "Ne dozimetresi, o da ne" demiş şef diye görevlendirilen kişi. Taşeron müdürüne gitmiş cevap hazır: "Bizim şartnamemizde dozimetre yok" "Ama" demiş "kadrolu teknisyen arkadaş kullanıyor, bu iş başka türlü yapılmaz." "Onlar kadrolu, sen kendini ne sanıyorsun" cevabı beklediği gibi gelmiş. Eğitimli ve hakkını aramasını biliyor ya... Başhekim kadar çıkmış... Cevap değişmemiş. Taşeron işçisinin kendini zararlı işinlerden korumaya bile hakkı yok. Tıp camiası aşısından inanılması zor hikaye ama gerçek ne yazık ki...

En çok da saygı görmemekten şikayet ediyorlar. Saygı derken de yanlış anlaşılmasın horlanmamak istedikleri. "Sevdiğimiz hocalarımızın isteklerini zaten yaparız, bu bize koymaz" diyorlar ama bir de sanki işleri oymuş gibi "Şu anahtarı al da ben çıkmadan arabayı temizleyiver" ya da bazı yöneticilerin "Bu hafta sonu bizim eve temizliğe geliver" talimatı onları rencide ediyor.

8-10 yıl temizlik işçisi olarak aynı hastanede çalış ama hep asgari ücretten... Çünkü emeklerinin değeri görülmez. Bırakın temizlik işçisini bir hemşire için bile böyledir. Kadrolu bir hemşirenin yarısından az ücret alırlar ve sadece kendi işlerini yapmakla yetinmeyip kadroluların işlerini yapmak zorundadırlar da... Aynı

okuldan mezun olmuşlardır, kıdemleri de aynıdır, aynı hemşire bankosunda yan yana çalışırlar, ama öğlen olunca farklı yemekhanelerde farklı yemekleri yerler.

Kadrolu bir laborantla taşerondan çalışan bir laborantın aynı işi yapması ama birinin çok daha düşük bir ücretle çalışıyor olması ve üstelik güvencesiz çalışması anlaşılabilir değildir. Taşeron işçiler bu durumu kadenci bir şekilde kabullenmişler. Çaresizler çünkü. İş bulmuşlar daha ne istiyorlar ki... Yağalara iliştilen bir "geçici işçi" etiketi ya da sırta geçirilen sarılı-mavili bir önlük bu gerçeği açıklamaya yetiyor aslında... Ağzınla kuş tutsan faydası yok.

Evet bir de insanların egosu var tabii... İşverenler bunu iyi bilir. "Siz kadrolusunuz, buranın asli unsurunuz onlar ise dışardan geçici olarak buraya gelenler. Sizin kadar kıymetli olabilirler mi?" diye basitleştirebileceğimiz bir gurur okşaması ne kadar kolayca insanları yanı başındakilerle "yukardan bir ilişki" kurmaya yönlendiriyor. "Biz kadroluyuz o taşeron" söylemi alınan ücretle de desteklenince gerçekten aynı işi yapan iki ayrı dünyanın insanını ortaya çıkarıyor.

Aldıkları üç kuruş ücreti kafaya takmaktan vazgeçmeye çoktan hazırlar, yanı başındaki çalışma arkadaşından, işveren temsilcisinden birazcık saygı görseler, birazcık harcadıkları emeğin kıymeti bilinse... Bir hastanede sendikalaşma çalışması başladığında (kendisi de bir kamu sendikasına üye olan) bir kadrolunun "siz şimdi sendikaya üye olunca bizim servislere de binmek istersiniz" diye taşeron işçiyi aşağılaması taşeron işçi gerçeğini anlatmak için yeter de artar bile.

Taşeron işçisinin emeği değersizdir. Aslında bedava çalıştırılmaları en doğru olandır! Ama yasal zorunluluk gereği asgari ücret ödenmek zorundadır. Zira ücretleri (bir iki üniversite hastanesi dışında) hiç asgari ücretin üzerine çıkmaz. Her yıl ihale yapılır, asgari ücretten şartname hazırlanır ve ücretleri o olur. Yine yasal bazı engelleri aşmak için çoğu yerde temizlik ihalesi açılır ve hemşiresi de, teknisyeni de, laborantı da, hasta bakıcısı da, tıbbi sekreteri de temizlik işçisi gibi işe alınır. Böyle olunca temizlik işçisinin asgari ücrete çalışması da son derece normal olarak değerlendirilir.

"Sabah işe başlamadan erkenden kalkıp hastaneye yakın bir yerde diğer işe gidenlere simit-poğaçaya satıyorum" diyor biri, bir diğeri ise "akşam iş çıkışı bir apartmanla anlaştım çöplerini topluyorum hafta sonu da eşimle gidip temizliğini yapıyorum" diye anlatıyor asgari ücretle çalışma gerçeğini. İkinci bir işte çalışmayan yok gibi. Bütün çalışmanın karşılığı ise koskoca bir sıfır. Mümkün olduğunca aile bağlarının desteği, köyleriyle ilişkilerini koruyup gıda desteği halen çok önemli.

Taşeron cehenneminden çıkış

Farkındasınızdır bütün kamu sağlık kurumlarında toplam işlerin büyük çoğunluğu taşeron işçiler tarafından yapılmaktadır. Neredeyse hekim ve hemşire dışında kamu çalışanı yok gibidir. Ve bu "lanetlilerin" varlığı diğer çalışanların haklarını tehdit ediyor. Birkaç yıl sonra hekim ve hemşirelerin de sözleşmeli statüye geçmesiyle benzer bir gelecek yaşanacak. Hele bir de kamu bütçesi desteği kesilip sadece hastane döner sermayesiyle baş başa kaldıklarında...

Hekim, hemşire, eczacı ya da teknisyen olmanın kendiliğinden "sihirli" bir yanı yok... Özel sektörde 20 yıllık bir genel cerrahi uzmanına 8 yıl çalıştığı bir hastanede bir sabah işe gittiğinde (başhekim bile değil) muhasebe müdürünün "artık sizinle çalışmak istemiyorlar" dediğini biliyoruz. Buna benzer ne kadar çok hikaye anlatılıyordur bu sıralar, tam da kriz zamanında...

Evet, bugün hastanelerde gördüğünüz ama farkına varmadığınız, varamadığınız veya varmak istemediğiniz taşeron işçiler, bütün sağlık emekçilerinin geleceğinin en olumsuz görünümüdür. Bu gelecekte kaçabilmenin tek yolu bu gerçeği değiştirmek için birlikte mücadele etmektir. Çünkü onlar bu cehennemde yanmaya devam ettikçe ateş her yeri sarmakta ve bütün sağlık kuruluşları herkes için birer cehenneme dönmektedir. Taşeron cehennemi bütün emekçilerin cehennemidir. Bunun farkına varmak için biraz geciktirmiş doğrudur ama halen yapılacak ve bu süreci geri döndürecek kadar zamanımız ve gücümüz vardır. Ortak örgütlenme ve ortak mücadelenin imkanlarını arayıp bulmak sağlık emekçilerinin güvenli geleceğinin anahtarıdır. Vakit çok geç olmadan...